

Kur ieškoti informacijos kuriamam savo šeimos, giminės genealoginiam medžiui?

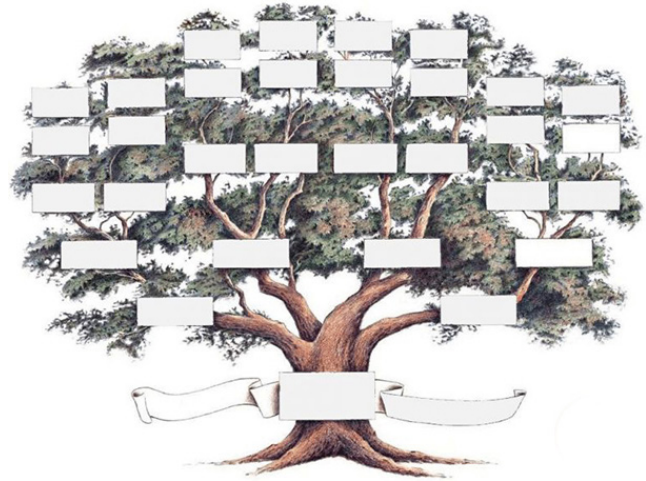
Parengė Danguolė ŽELVYTĖ

Paskutiniaisiais dešimtmečiais vis daugiau Lietuvos gyventojų pradeda tyrinėti savo giminių istorijas. Tuo užsiima ne tik vyresnio amžiaus žmonės, bet ir jaunimas. Kol dar gyvi tėvai ir seneliai, iš jų daug ką galima sužinoti. O kas vėliau? Šioje publikacijoje – klausimai, kurie dažniausiai kyla giminių istorijas tyrinėjantiems asmenims, ir atsakymai į juos.

Šeimos ir kiti giminės nariai

Šeimos nariai ir kiti artimiausi giminaičiai – pagrindinis informacijos šaltinis, be kurio sudėtinga išsiversti pradėdant kurti šeimos ar giminės (-ių) genealoginius meius. Tad susistemins informaciją, kurią patys žinome, įtraukime į šį darbą savo senelius, tėvus, brolius, seseris, kitus giminaičius ir tam nepagailėsim laiko. Dažnu atveju būsim nustebsite, sužinoję, kad ne viena mūsų giminės šeima jau turi susikūrusi savo genealoginį medį ir jį toliau plėtoja, rinkdama informaciją apie seniau gyvenusius giminaičius – prosenelius, proprosenelius ir kt. Gavus sutikimą, pravartu pasinaudoti juose sukauptais duomenimis.

Beje, kurti genealoginius medžius šiais laikais mokyklose jau yra mokomi net žemesnių klasių moksleiviai, tad informacijos yra iš ko gauti. Na o jei jau viską, ką buvo įmanoma susirinkti iš savo artimųjų, susirinkome, užsirašėme, galime pasižvalgyti ir plačiau – sėsti prie archyvinių dokumentų. Ko gero, nemažai jos rasime savo pačių ar tėvų namuose. Peržiūrėkime ne tik šeimos albumus, bet ir susipažinkime su rašytinėmis savo artimųjų ir kitų giminaičių autobiografijomis, kitais su jų gyvenimu ir veikla susijusiais dokumentais. Svarbu fiksuoti

Genealoginis medis. Nuotrauka iš: <https://inx.lv/JDLAY>

ne tik asmenų vardus, pavardes, gimimo, mirties, santuokos metus, bet ir kur bei kada jie mokėsi, gyveno, susituokė, kas buvo jų krikšto tėvai, kokius mokslo laipsnius turėjo, kokias pareigas ėjo, kokiomis ligomis sirgo, kur mirė bei kur buvo palaidoti.

Kur Lietuvoje verta ieškoti duomenų apie XIX ir ankstesniais amžiais gyvenusius asmenis, jų palikuonius?

Šiuo atveju patikimiausiais šaltiniais – Lietuvos bažnyčių metrikų knygos (gimimo, santuokos ir mirties, taip pat ir bažnyčiose pildytos priešsantuokinės apklausos). Dabar bažnyčių metrikų knygos saugomos ne tik bažnyčiose ir bažnytinėse institucijose, bet ir pagrindinėse valstybinėse institucijose (archyvuose, muziejuose, bibliotekose).

Bažnyčių metrikų knygos – tai oficialūs registrai, kuriuose dvasininkai chronologine tvarka, nurodydami datas, fiksuodavo svarbiausius parapijiečių gyvenimo įvykius: gimimą, krikštą, santuoką, priešsantuokinius užsakus ir mirtį. Tokiose knygose būdavo įrašomi ir tuo momentu aktualūs asmenų duomenys (vardai, pavardės, gyvenamoji, gimimo, vestuvių, mirties vieta, gimdytojų, krikšto tėvų, taip pat ir santuokos liudytojų vardai bei pavardės, socialinė padėtis, kilmė, kiti svarbūs duomenys, pvz., kokios buvo asmens mirties aplinkybės). Iki civilinės metrikacijos įvedimo tai buvo pagrindiniai asmens tapatybę ir šeiminių padėčių įrodantys dokumentai. Padaryti bažnyčių metrikų knygose esančių įrašų nuorašai būdavo pateikiami valstybinėms institucijoms.

(Nukelta į 36 p.)

Lietuvos vyskupijų kurių archyvuose ir parapijose saugomos bažnyčių metrikų knygos (gimimo, priešsantuokinių apklausų, santuokų, mirties) apima labai platų laikotarpį, o nuorašai sistemingai pradėti kaupti dar XVIII a. pabaigoje. Pavienių bažnyčiose darytų gyventojų gyvenimo įvykių įrašų randama ir iš XVI a., tačiau sistemingas metrikų rašymas išpopuliarėjo vėliau.

Daugiausiai tokių knygų, rašytų 1599–1940m., dabar saugoma Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA). Tai svarbiausia institucija, kurioje yra sukaupta didžioji dalis senųjų Lietuvoje rašytų Romos katalikų (RKB), stačiatikių, evangelikų liuteronų ir kitų konfesijų metrikų knygų. Dalis jų jau yra suskaitmeninta ir viešinama Elektoninio archyvo informacinės sistemos (EAIS) viešojoje prieigoje internete <https://eais.archyvai.lt/> – EAIS portale.

Lietuvos literatūros ir meno archyve saugomos tik kai kurios specifinės Romos Katalikų bažnyčios (RKB) metrikų knygos.

Kai kurių parapijų archyvai ir metrikų knygos yra patekusios ir į Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrių.

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje taip pat yra bažnyčių metrikų knygų, bažnyčių archyvų likučių.

Vykstant karams, gaisrams, kitoms negandoms, pokario metais daug bažnyčių metrikų knygų dingo arba valdžios nurodymu buvo sunaikinta.

Nemaža dalis naujesnių (mažiau nei 100 metų senumo) arba kai kurių specifinių parapijų originalių metrikų knygų ir kitų dokumentų vis dar saugoma vietos bažnyčiose. Suskaitmenintos knygos dažnai perduodamos saugoti archyvams arba atitinkamoms arkivyskupijoms. Tokių knygų yra, pvz., Vilniaus ir Panevėžio arkivyskupijose.

Kai kurios bažnyčių metrikų knygos yra patekusios į kraštotyros muziejų fondus. Jų yra Alytaus, Kelmės, Kretingos, Mažeikių, Prienų, Rokiškio, Utenos, Zarasų krašto muziejuose, Žemaičių muziejuje „Alka“ Telšiuose, Antano Baranausko ir Antano Vienuolio-Žukausko memorialiniame muziejuje Anykščiuose, kai kuriuose kituose muziejuose.

Šiuo metu vykdomas projektas „Elektroninės paslaugos EAIS „Skaitmeninė skaitykla“ sukūrimas“ – siekiama suskaitmeninti visas išlikusias se-

nesnes nei 100 metų bažnyčių metrikų knygas, taip sudarant galimybę jų turinį pavišinti, t. y. padaryti lengvai prieinamą plačiajai visuomenei.

Didelė dalis šių knygų, pvz., Vilniaus, Panevėžio, Kaišiadorių vyskupijų, jau yra suskaitmeninta ir skaitmeniniu pavidalu prieinama per Lietuvos valstybės istorijos archyvo (LVIA) informacinę sistemą sistemą (EAIS). Informaciją, kokių vietovių bažnyčių metrikų knygos jau yra suskaitmenintos, galima pamatyti Lietuvos žemėlapyje, kuris internete prieinamas adresu <https://eais.archyvai.lt/repo-ext/map>) arba portale ePaveldas.lt (prieiga internete <https://www.epaveldas.lt/>) – didžiausiame Lietuvoje skaitmeninto kultūros paveldo portale, kuriame vienoje vietoje kaupiama ir visuomenei atveriamą informaciją apie bibliotekose, muziejuose bei archyvuose ir kitose atminties institucijose saugomas kultūros paveldo vertybes.

Daugelio suskaitmenintų Lietuvos bažnyčių metrikų duomenys yra prieinami ir nemokamoje „FamilySearch“ platformoje. Beveik 4 tūkstančių suskaitmenintų bažnyčių metrikų duomenis galima rasti Nepriklausomame virtualiame archyve (prieiga internete <https://www.genmetrika.eu/>), kuris apjungia savanorių suskaitmenintus įrašus.

Entuazistų didelio darbo dėka jau yra padaryti ir internete pavišinti kai kurių bažnyčių metrikų knygų nuorašai. Vienas jų paskelbtas internete adresu <https://mosedispromemoria.mozello.lt/naujienos/>. Tai Mosėdžio Šv. Arkangelo Mykolo Romos katalikų bažnyčios (lot. *Ecclesia Romana Catholica Sanctus Michaelis Archangeli Masedensis*) santuokos metrikų įrašų nuorašas, apimantys 1711–1939 m. periodą su kai kuriomis išimtimis (nėra išlikę metrikų įrašų ar autorius neturėjo galimybės susipažinti su tų metų santuokos įrašais). Be to, čia galima rasti ir kitų šiaurės vakarų Žemaitijos bažnyčių santuokos metrikų fragmentinių nuorašų.

Rūpinimų duomenų verta pasižvalgyti ir kraštiečių kuriamose socialinių tinklų paskyrose, kurios kartais yra skirtos genealoginėms paieškoms.

Aktulu tai, jog dažnai seniausios bažnytinės knygos buvo laikomos tokiems objektams netinkamomis sąlygomis, tad nors jos ir išliko, bet jų lapai jau taip yra sukibę, trupantys, kad jų nebeįmanoma nei vartyti, nei restauruoti, nei suskaitmeninti.

Ar dėl bažnyčių knygų, kurios dar nebuvo perduotos archyvams, galima ir yra verta kreiptis į vyskupijų kurijas?

Tai daryti rekomenduojama, jei šių vyskupijų teritorijose esančių bažnyčių metrikų knygų dar nebuvo įtrauktos į skaitmeninimo projektus ir jei konkrečiu atveju dominančių bažnyčių metrikų knygų, jų skaitmeninių kopijų nerandama atminties institucijose, viešuose informaciniuose šaltiniuose.

Vyskupijų konsistorijų (kurijų) archyvuose bažnyčių metrikų knygų nuorašai dėl gaisrų ar praradimų bažnyčiose buvo pradėti daryti nuo XVIII a., pvz., Žemaitijos vyskupija (konsistorija) nuorašus įpareigojo daryti nuo 1794 m., o Vilniaus vyskupija – nuo 1802 metų.

Kokiomis kalbomis Lietuvoje atskirais laikotarpiais bažnyčiose buvo rašomos metrikų knygos?

Pirmosios Lietuvos bažnyčių metrikų knygos pradėtos rašyti XVI amžiuje. Jų kalba keitėsi priklausomai nuo bažnytinių tradicijų bei istorinių aplinkybių.

Pagrindiniai laikotarpiai ir bažnyčių metrikų knygose naudotos kalbos:

- XVI a.–XIX a. vidurys (iki ~1827–1848 m.): Romos katalikų bažnyčių metrikų knygose vyravo lotynų kalba. Tai buvo oficiali Katalikų bažnyčios kalba, todėl dauguma ankstyvųjų įrašų yra lotyniški. Pavieniuose regionuose, priklausomai nuo kunigo ar parapijos, tuo laikotarpiu pasitaikydavo ir įrašų lenkų bei vokiečių kalbomis. Evangelikų liuteronų knygos dažnai buvo rašomos vokiečių kalba, o stačiatikių – rusų kalba.

- XIX a. pirmoji pusė (apie 1827–1848 m.): Palaiapsniui lotynų kalbą ėmė keisti lenkų kalba. Šiuo laikotarpiu daugelyje Lietuvos katalikų bažnyčių metrikai, ypač Vilniaus diecezijoje (nuo 1827-ųjų metų antrosios pusės), buvo rašomi lenkiškai.

- XIX a. vidurys–1915 m. (Rusijos imperijos laikotarpis). Įsigaliojus naujai tvarkai, knygos buvo pildomos išimtinai rusų kalba (kirilica). Tai buvo privaloma valstybinė tvarka, įvesta po 1863 m. sukilimo pralaimėjimo. Nors lietuvių kalba bažnyčių metrikose tapo pagrindine tik XX a. pradžioje, bažnytinių užsakų knygose (1869–1900 m.) lietuviškų įrašų aptinkama ir lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo laikotarpiu.

- 1915–1918 m. (kaizerinės Vokietijos okupa-

cija). Šiuo laikotarpiu bažnyčių metrikų knygose dažnai vyravo įrašai lotynų kalba. Vokiečių kalba dažniausiai naudota evangelikų liuteronų bažnyčiose, ypač Klaipėdos krašte arba bendruomenėse, kurias sudarė Lietuvos vokiečiai. 1915–1918 m. ir 1941–1944 m. kai kuriose vietovėse naudotos vokiškai išspausdintos bažnyčių metrikų formos.

- 1918–1940 m. (Nepriklausomos Lietuvos laikotarpis). Metrikų knygos buvo rašomos lietuvių kalba, o lenkų kalba – Pietryčių Lietuvoje (Vilniaus krašte), kuris iki 1939 m. rudens priklausė Lenkijai. Net ir kraštą grąžinus Lietuvai, vietos parapijose įrašai bažnyčių metrikų knygose dažnai kurį laiką dar buvo daromi lenkiškai.

- 1940–1941, 1944–1998 m. (Sovietų okupacija). Sovietinės okupacijos pradžioje kurį laiką parapijų registrai (krikšto, santuokos, mirties) dar buvo pildomi lietuviškai, tačiau, priklausomai nuo regiono ir konfesijos, buvo naudojamos ir kitos kalbos. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje ir prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai (nuo 1944 m.), bažnytinius įrašus pamažu pradėjo dubliuoti ar kontroliuoti valstybinės įstaigos – rajonų centruose ir miestuose veikę civilinės metrikacijos skyriai (CMS). Tada kai kuriose knygose buvo rašoma ne tik lietuvių, bet ir rusų kalbomis. Sovietmečiu dalis gyventojų tokius faktus kaip civilinė santuoka, krikštas, mirtis registruodavo ir bažnytinėse įstaigose, bet jose daryti įrašai tuo laikotarpiu oficialiais nebuvo pripažįstami.

Ar archyvuose sudaroma galimybė susipažinti su visomis ten saugomomis bažnyčių metrikų knygomis?

Taip, bet yra ir apribojimų. Lietuvoje asmens duomenų, esančių bažnyčių metrikų knygose ir kituose archyvuose dokumentuose, viešinimą (sklaidą) reglamentuoja Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas bei specialūs bendrieji archyvų veiklos nuostatai. Gimimo įrašai viešinami praėjus 100 metų nuo žmogaus gimimo, o santuokos ir mirties įrašai – praėjus 75 metams nuo įrašo sudarymo datos.

Šie terminai taikomi siekiant apsaugoti dar gyvų asmenų ar jų tiesioginių palikuonių privatumą. Jei dokumentai yra senesni (pvz., XIX a., XX a. du pirmieji dešimtmečiai), jie laikomi istorinio paveldo dalimi ir yra laisvai prieinami tyrinėjimams archy-

(Nukelta į 38 p.)

Kretingos muziejuje saugomų bažnyčių metrikų knygų paieškos www.limis.lt portale rezultatų išklotinės fragmentas

vuose arba tokių internetinių sistemų kaip EAIS, epaveldas.lt, limis.lt viešose prieigose internete.

Pagal Lietuvoje galiojančius teisės aktus bažnyčių metrikų knygos, kuriose yra įrašų, darytų mažiau nei prieš 100 metų, tyrėjams į skaityklą įprasta tvarka neišduodamos. Tai daroma siekiant apsaugoti gyvų asmenų privatumą ir duomenis. Tais atvejais, kai interesantams būtina gauti informaciją apie asmenis, kurių duomenys yra pateikti vėliau, ši situacija praktiškai sprendžiama taip:

1. Jei knyga yra suskaitmeninta, archyvas gali leisti peržiūrėti tas jos dalis (puslapius), kurių terminas jau suėjęs (jei įrašai yra senesni nei 100 metų).

2. Jei interesantui reikia duomenų apie konkretų asmenį (pvz., gimusį 1935 m.), jis turėtų pateikti oficialią užklausą archyvui. Tokiu atveju darbuotojai patys suranda įrašą ir išduoda archyvo pažymą ar išrašą, tačiau tam gali prireikti įrodyti giminystės ryšį.

3. Išimtyms taikomos tada, kai knygoje paskutinis įrašas padarytas, pavyzdžiui, prieš 105 metus. Tada ji prieinama laisvai, net jei joje yra ir anksčiau pateiktų duomenų.

Kur dar vertėtų ieškoti informacijos apie savo giminės ir artimuosius?

Daug ir įvairios interneto portaluose, platformose viešinamos giminių genealoginiuose medžiuose pateiktos informacijos yra galimybė sužinoti, pvz., užsiregistravus į tokias platformas kaip www.myheritage.com, www.geni.com. Juos administruojančios

komandos teikia ir DNR tyrimų bei kai kurias kitas paslaugas. Asmeniui užsiregistravus šiose platformose ir jam atlikus DNR tyrimus, portalo komanda jam per gana trumpą laiką pateikia duomenis apie jo esamus artimus ir galimus tolimus giminaičius, kurie taip pat jau yra užsiregistravę minėtuose portaluose ir kuriems minėtų portalų komandos jau yra atlikusios DNR tyrimus. Nurodomas ne tik asmens vardas, pavardė, bet ir DNR sutapimo kokybė (bendras DNR procentais ir cM, bendrų segmentų skaičius, didžiausio segmento cM). Pateikiama daug ir kitos aktualios informacijos, pvz., asmens etninė kilmė, kiek ir kokių esamų ir galimų giminaičių gyvena atskirose šalyse. Minėtose platformose pradėjus kurti savo šeimos ar giminės genealoginius medžius, portalų tokiuose skyriuose kaip „Tyrinėjimai“, „Atradimai“ galima rasti aktualios informacijos apie tuos savo giminaičius, kurių duomenys jau skelbiami įvairiuose genealoginiuose medžiuose, kuriuose įvairiose internetinėse platformose. Portalai teikia ir daugiau paslaugų, dalį jų reikia išsipirkti.

Visiems, kas užsiima savo giminių istorijų tyrimais, rekomenduojama neužmiršti apsilankyti tu parapijų, kaimų, miestelių ir miestų, kuriose tyrinėtojų žiniomis yra gimę arba gyvenę giminės, kapinėse. Dalis Lietuvos kapinių jau yra suskaitmeninta ir jų duomenys viešinami internete. Itin daug informacijos galima rasti Lietuvos kapinių informacijos skaitmeninimo ir duomenų valdymo sistemos portale (prieiga internete: <https://cemety.lt/>) bei Vilniaus miesto kapinių registre (prieiga internete <https://zemelapiai.vplanas.lt/kapines/>).

Ko dar reikėtų neužmiršti vykdant artimųjų duomenų paiešką?

Viską, ką surandame, naujo sužinome (tekstus, nuotraukas, vaizdo ir garso įrašus, straipsnius, dokumentų, laiškų kopijas, kitų asmenų pasakojimus ir kt.) reikia fiksuoti (užsirašyti popieriuje, išsispausdinti, įsisegti į bylas, įsirašyti į nešiojamas kompiuterines laikmenas), nes, jei to nedarysime, kaupiantis informacijai, galima greitai tarp jos pasimesti, nebeatsiminti, ką kur ir kada sužinojome. Svarbu surinktus duomenis ir patikrinti. Jei yra sudėtinga perskaityti ar išversti bažnytinių knygų įrašus, reikia juos nufotografuoti / nukopijuoti ir duoti perskaityti ar išversti tiems, kurie tai geba daryti.